

ריבוי סוגי שטרות SPECIMEN בസידרת בנק ישראל הראשונה 1955

מאת: פנחס בר-זאב

שטרות דוגמא (SPECIMEN) הינט חידה. רובנו פוגשים אותם במכירות בארכ' ובחו"ל, ב-Bay,e לא-מעט אספני שטרות מתגאים בכך לשטר דוגמא אחד או יותר מככ באוספס. אולם, מעט מאוד ידוע על שטרות אלה, פרט לעובדה שהם לרוב מזומנים בכמותות קטנות למדי על ידי בנקים מרכזיים מבתי הדפוס שמדפיסים עוברים את השטרות למחזור, וחלקם או רובם מופצים לבנקים מרכזיים אחרים בעולם, במטרה לשמש כאמצעי זיהוי של שטרות של ארצות אחרות. כמעט - אך לא כל - שטרות-SPECIMEN אינם ממושפרים במספר רץ, אלא בכמות לא-אחדה של אפסים, עם או בלי פרפיקס. נתנו נושא, המשמש את פקידי הבנקים המרכזיים, הינו מספר סידורי פנימי שמופיע על חלק מסידרות שטרות הדוגמא, אך לא על כוון.

אך פרט לנtones מעטים אלה אין לנו כל מידע רשמי או מבוסס על כמות שטרות הדוגמא שהוזמנו על ידי הבנק המרכזי, האם מספק בית דפוס גם אחד של שטרות דוגמא ללקוחו, או האם קיימיםסוגים שונים שהודפסו על ידי אותו בית דפוס. והחידה הגדולה ביותר היא כיצד מוצאים שטרות SPECIMEN את דרכם לשוק האספנות, לעיתים בכמותות ניכרות. אם שטר דוגמא מסוים בעל מספר סידורי פנימי נשלח למשל בעבר על ידי בנק ישראל לבנק המרכזי של מדינה פולנית, וכעבור זמן מוצע שטר זה למכירה בשוק האספנות, יכולם פקידי בנק ישראל בנקל לגלוות מאייה בנק מרכזי "הולדף" השטר החוצה. אולם מידע זה, בנוסף לנtones האחרים הנזכרים לעיל, נשמר בחיסין על ידי הבנק המרכזי שלנו. סוד מדינה...

עיוו חטוף בפרסומי בנק ישראל, ספר האוסף של אברהם בירנבוים ז"ל, קטלוגים של בתים מכירות פומביות ומכירות Bay,e מגלה שמאז סידרת ג' של הלירה (1968) ועד היום - סידרה ב' של השקל החדש - הונפקו חמש סידרות שטרות דוגמא בעלי מאפיינים זים לכוארה: באחד של השטר מופיע המילה **דוגמא** ובצד الآخر המילה SPECIMEN. סגנון הגוף וגודלו, צבעו וזווית הדפסה ומיקום הגירסה העברית והאנגלית夷 שווים להשתנות מסידרה לסיירה, אך כמעט שני יוצאים מן הכלל בסידרת 1968 מוכרכות כל חמישת הסידרות מסווג אחד של שטרות דוגמא בלבד. המילה "לכוארה" משמש כאן כמקדם ביטחון, מאחר והיעדר מידע רשמי אנו מסתמכים על מראה עיניינו בלבד. ואכן, ביום מן הימים אנו עשויים להיות מופתעים אם ואשר תתגלה לעיניינו גירסה לא מוכרת של שטר לדוגמא.

הסביר LSDR מופתוי זה המתמשך כ-40 שנה הינו פשוט מדי. מאז סידרת ג' של הלירה ועד לסיירה א' של השקל החדש ובכלל, הודפסו כל השטרות של מדינת ישראל בבית דפוס אחד, Royal Joh. Enschede, בעיר הארלם שבהולנד. קיימות אי-זודאות לגבי השטר בערך 100 ל"י הרצל מידות 1973 עקב המידע הלא-משמעות שהודפס בבריסל על ידי בית הדפוס של הבנק המלכותי של בלגיה. גם לגבי שטרות סידרה ב' של השקל החדש נשמר סדר זה, למורת שהעריכים gabarim של 100 ו-200 ש"ח כבר לא מודפסים בהולנד, אלא בצריך על ידי החברה השווייצרית Orell Füssli Security Printing, שהחל לייצר מאז שנת 2008 גם את השטרות מפולימר בערך 20 ש"ח.

אולם, מי שעובד בהיסטוריה הנוומיסטית הרוחקה יorder של מדינת ישראל ולשטיינה (אי) נגלי מציגות אחרת לגוררי: בית דפוס אחד שהנפיק שתי סידרות שטרות, כאשר אותו בית דפוס - Thomas de la Rue בלבונדון - מנפיקה, ראשית עבר מועצת המטבע של פלשתינה (אי) ובהמשך עבר בנק ישראל, שטרות SPECIMEN בגירסאות שונות ומשונות, לכוארה ללא כל סדר. אנו נתרצה בסידרת הראשונה של בנק ישראל משנת 1955, ולהפתעתנו מגלים שבית הדפוס הlondoni הדפיס עבור בנק ישראל לא פחות מ-12 (!) סוגים שונים של שטרות דוגמא, זאת בלי להתייחס לפרפיקסים השונים ופרטים קטנים כגון עובי הגוף במילה SPECIMEN.

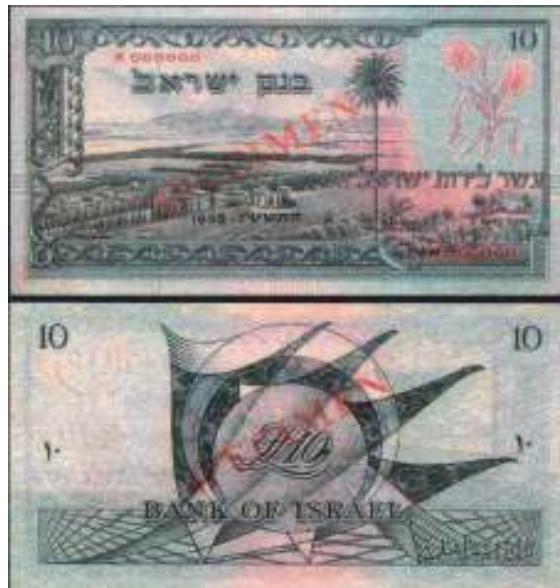
ריבוי סוגי שטרות דוגמא בסידרה זו נובע מקיים מספר לא קטן של אבות טיפוס, מהם ניתן להרכיב צירופים רבים.

בנק ישראל - סידרה ראשונה 1955
התפלגות סוגי שטרות דוגמא לפי ערכיהם

50 ל"י	10 ל"י	5 ל"י	1 ל"י	500 פ"ר	סוג
	✓				SPECIMEN באותיות מסוגנות בצבע אדום, מודפסת בשני הצדדים, מספר סידורי אדום (תמונה מס' 1)
✓		✓	✓	✓	SPECIMEN באותיות מסוגנות בצבע שחור, מודפסת בשני הצדדים, מספר סידורי שחור (תמונה מס' 2)
	✓				SPECIMEN באותיות מסוגנות בצבע אדום, מודפסת מצד הפנים בלבד, מספר סידורי אדום (חסרה תמונה)
✓		✓	✓	✓	SPECIMEN באותיות מסוגנות בצבע שחור, מודפסת מצד הפנים בלבד, מספר סידורי שחור (תמונה מס' 3)
✓					SPECIMEN באותיות רגילות בצבע אדום, מודפסת בשני הצדדים, מספר סידורי אדום (תמונה מס' 4)
	✓				SPECIMEN באותיות רגילות בצבע אדום, מודפסת בשני הצדדים, מספר סידורי שחור (תמונה מס' 5)
	✓				SPECIMEN באותיות רגילות בצבע אדום, מודפסת בשני הצדדים, 2 חותמות DE LA RUE SPECIMEN NO VALUE בצד אחד, מספר הדוגמא SPECIMEN No. SPECIMEN No. בתחתית צד הפנים, מספר סידורי אדום (תמונה מס' 6)
✓	✓	✓	✓		SPECIMEN באותיות רגילות בצבע אדום, מודפסת בשני הצדדים, 2 חותמות DE LA RUE SPECIMEN NO VALUE בצד אחד, מספר הדוגמא SPECIMEN No. SPECIMEN No. בתחתית צד הפנים, מספר סידורי שחור (תמונה מס' 7)
				✓	SPECIMEN באותיות רגילה בצבע שחור, מודפסת בשני הצדדים, 2 חותמות DE LA RUE SPECIMEN NO VALUE בצד אחד, מספר הדוגמא SPECIMEN No. SPECIMEN No. בתחתית צד הפנים, מספר סידורי שחור (תמונה מס' 8)
	✓				SPECIMEN באותיות רגילה בצבע אדום, מודפסת בשני הצדדים, 2 חותמות DE LA RUE SPECIMEN NO VALUE בצד אחד, שני חורים מספר הדוגמא SPECIMEN No. SPECIMEN No. בתחתית צד הפנים, מספר סידורי שחור (תמונה מס' 9)
✓	✓				המילה CANCELLED מחוררת, מספר סידורי אדום (תמונה מס' 10)
				✓	המילה CANCELLED מחוררת, מספר סידורי שחור (תמונה מס' 11)

מיודענו Thomas de la Rue אכנן הצליח להנפיק עבור בנק ישראל לפחות 12 דגמים שונים של שטרות דוגמא, כולל צירוף של חלק מאבות הטיפוס הבאים:

- * המיליה SPECIMEN:אותיות מסוגנות או רגליות
- * צבע המיליה SPECIMEN:אדום או שחור
- * מיקום המיליה SPECIMEN:מודפסת בשני הצדדים או בצד אחד בלבד
- * חותמת Thomas de la Rue:אדומה או שחורה
- * מספר סידורי (אפסים בלבד עם פרפייקס):אדום או שחור
- * שטרות עם המיליה SPECIMEN מחוררת perforated SPECIMEN
- * שטר אחד עם שני חורים

1

חשיבות לציין כי לאחר עיון במקרים שונים לא עלה בידי להרכיב סידורות שלמות של שטרות מסווג אחד. אין זאת אומרת ששטרות אלה אינם קיימים. למשל, בתcheinות חסר שטר בערך 10 ל"י עם המיליה SPECIMEN באוותיות מסוגנות בצבע שחור המודפסת בשני צדי השטר אשר נושא מספר סידורי אדום (תמונה מס' 2). שיש גירסאות מתוק ה-12 שרשמו מקישות לשטר בודד בלבד. כך קיימים לכארה שטר עם המיליה SPECIMEN באוותיות רגליות בצבע אדום המודפסת בשני צדי השטר ובעל מספר סידורי שחור - בערך אחד בלבד, 10 ל"י (תמונה מס' 5).

לכארה, כי בהחלט קיימים סיכוי כי ביום מן הימים יתגלה בשוק האספנות ערך נוסף או יתרו ערכיים נוספים בעלי צירוף זהה של מאפיינים.

לסיום, להמשך הרכבת תשבץ שטרות הדוגמא של סידרה א' של בנק ישראל - ואולי אף פתרונו בעתיד הרחוק - דרושה תשומת לב של כולנו. כל מי שmagala או מוצא שטר חסר מזמין לתעדו, לסורקו משני הצדדים ולהעבירו לכותב שורות אלו, לשם השלמת התשבץ המורתק.

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

לא צריך להיות פרופסor
כדי לנתק נטבה לעלן.

לפיו התקשרו לאחד מחברי המערכת
או לנתקבת העמומה.